

شاعر «ز گهواره تا گور دانش بجوی» کیست؟!

محمد رضا ضیاء*

نوشته‌اند. در شماره ۴۵ همین مجله (ص ۲۸ - ۲۹)، جناب مصطفی ذاکری درباره ایراد مقدر ایشان به «بیغمبر راستگوی» مطلبی نوشتند، ولی ایشان هم اشاره‌ای به گوینده این بیت نفرمودند. بر بنده مشخص نشد که چطور دکتر دبیرسیاقتی به یادداشت اول خود اشاره نکرده‌اند، که در آن نام گوینده این بیت آمده است؟ (آیا ریختن جوهر روی یادداشت‌ها در فاصله این دو مقاله اتفاق افتاده است؟) ولی بنده در این میان می‌خواهم یک گره به این معما بیفزایم.

دکتر ضیاءالدین سجادی کتابی با عنوان اشعار معروف (انتشارات پاژنگ) دارند که در (ص ۴۷۲) آن نوشته‌اند، خودشان از مرحوم حکمت شنیده‌اند که کل این بیت مشهور را عبدالجواد ملک‌الکلامی کردستانی، به دستور ایشان (علی اصغر حکمت) به فارسی ترجمه کرده است (از روی حدیث مشهور «اطلبوا العلم من المهد الی اللحد»). بنده هیچ نشانی از «عبدالجواد ملک‌الکلامی کردستانی» به دست نیاوردم و گویا منظور ایشان «عبدالحمید ملک‌الکلامی کردستانی» (معروف به امیرالکتاب) بوده است.

دکتر سید محمد دبیرسیاقتی در مجله کلک (ش ۸۹ - ۹۳، مرداد - آذر ۱۳۷۶، ص ۱۴۷ - ۱۴۸) مطلبی با عنوان «نام سراینده ز گهواره تا گور دانش بجوی» نوشته‌اند (و به درستی اشاره کرده‌اند که این بیت از فردوسی نیست، هرچند مکرر به نام او نقل شده) و در ضمن آن، به نقل از یادداشت‌های مرحوم علی اصغر حکمت، گوینده این شعر را میرزا ابوالقاسم ملقب به فخرالاسلام، داماد حسام‌السلطنه (فرزند فتحعلی شاه) دانسته‌اند.

هم‌ایشان در مجله گزارش میراث (ش ۴۱، مهر - آبان ۱۳۸۹، ص ۲۲) مطلبی با عنوان «ز گهواره تا گور دانش بجوی» نوشته و در طی آن، بدون اشاره به نوشته قبلیشان، درباره شاعر این مصراع سخن گفته‌اند. جالب است که این بار هم، به نقل از یادداشت‌های مرحوم حکمت، درباره همین مصراع و چگونگی سرودنش نوشته‌اند و در حاشیه درباره اسم گوینده این بیت، که در یادداشت‌ها بوده است، نوشته‌اند: «این نام بر اثر ریختن جوهر بر روی آن، محو و غیرقابل خواندن شده بود، بعداً با تجسس در منابع دیگر اعلام خواهد شد.»

بنده کتاب ره‌آورد حکمت را هم با این نیت گشتم و چیزی نیافتم. البته ایشان تا این تاریخ، هنوز درباره آن شاعر چیزی

* پژوهشگر متون کهن.